

Бабанская О.В.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

ФОРМИРОВАНИЕ МОДЕЛИ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Резюме

В статье проанализированы особенности формирования модели трансграничного сотрудничества, определена ее структура, проанализированы составляющие модели. Рассмотрены модели управления трансграничным сотрудничеством региона с учетом опыта трансграничного сотрудничества в Европе.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, глобализация, регионализация, модель трансграничного сотрудничества, управление моделью трансграничного сотрудничества.

Babanska O.V.

Odessa I.I. Mechnikov National University

FORMATION OF CROSS-BORDER COOPERATION MODEL IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Summary

The article deals with the peculiarities of the cross-border cooperation model development. The structure of the model has been defined and its components have been analyzed. The models of managing the regional cross-border cooperation on the basis of cross-border cooperation experience in Europe have been considered.

Keywords: cross-border cooperation, globalization, regionalization, cross-border cooperation model, cross-border cooperation model management.

УДК 35.072

Б 77

Бойко Є. О.

Таран А. А.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

УДОСКОНАЛЕННЯ УЧАСТІ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА РЕГІОНУ

Досліджено основні теоретичні питання формування інституціонального середовища. Розглянуто методи державного регулювання інституціонального середовища регіону, проблеми інституціонального характеру, які знижують ефективність державної політики. Запропоновано впровадити низку заходів, що сприятимуть створенню інституціонального середовища регіону.

Ключові слова: державне регулювання, інституціональне середовище регіону, інституціоналізм, інститути, державна регіональна політика.

Постановка проблеми. Інституційний розвиток регіонів один із основних чинників, який визначає рівень розвитку ринкових відносин, конкурентні позиції регіонів, гарантує їх економічну безпеку. В економіці нашої країни сформовано структуру даного середовища за допомогою певних законів та постанов. Як показує досвід, усі ці дії не є досить ефективними та не дали достатніх результатів в покращенні економічного та соціального стану регіонів. Гостро стоїть проблема подолання соціальної нерівності та корупції. Тому для вдалого вирішення цих питань необхідно сформулювати чіткі механізми державного регулювання інституціонального середовища регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо державного регулювання інституціонального середовища вивчає чимало вчених, як вітчизняних так і зарубіжних. Початок вивчення інституційної теорії поклали такі відомі науковці, як Д. Норт [3], У. Мітчелл [9], Т. Веблен [1] та ін. Значним внеском у вивчення питань формування інституціонального середовища в перехідний період стали праці вітчизняних дослідників: О. Алімова [4], В. Гееця [2], С. Кірдіної [5], І. Ман-

цурова [8], А. Олейник [12], О. Черевка [15], С. Романюка [13] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак у працях перерахованих вище вчених не простежується чітко сформоване комплексне дослідження інституціональних реформ на регіональному рівні. Недостатньо досліджено питання впливу державних органів на інституціональне середовище регіону, саме тому виникає необхідність у додатковому дослідженні цього питання. Вагома практична значущість цієї проблеми для держави та недостатність розробок наукових механізмів державного регулювання інституціональним середовищем регіону підтверджують актуальність теми дослідження.

Мета статті. Метою статті є дослідження основних проблем та шляхів удосконалення механізмів державного регулювання інституціонального середовища регіону.

Виклад основного матеріалу. Термін «інституціоналізм» (англ. institutionalism від лат. institutio – образ дії, звичай, напрям, вказівка) вперше використав американський економіст У. Гамільтон. Беручи участь у зборах Американ-

ської економічної асоціації у 1918 р., він застосував це слово для позначення системи поглядів на суспільство й економіку, в основі якої лежить категорія інституту [14].

Поняття «інститут» є центром, ядром інституціональної концепції. Як вважається, воно було запозичене економістами з соціальних наук, зокрема із юриспруденції і соціології [14]. У визначенні сутності цього поняття немає однозначності, що певною мірою ускладнює його застосування, а також кристалізує суперечності у поглядах на саму теорію інституціоналізму. В економічній теорії вперше поняття інституту було введено американським економістом Т. Вебленом, якого вважають засновником традиційної теорії інституціоналізму. У своїй роботі «Теорія бездіяльного класу» Т. Веблен дав таке визначення: «Інститути – це, по суті, поширений спосіб мислення, який стосується окремих відносин поміж суспільством і особистістю, а також окремих функцій, які вони виконують; звичний спосіб мислення людей, який має тривати невизначено довго; і система життя суспільства, яка може з психологічного боку бути охарактеризована у загальних рисах як превалюючі духовна позиція або поширене уявлення про спосіб життя в суспільстві» [1].

Джон Коммонс розглядав інститути як колективну діяльність відносно контролю за індивідуальною діяльністю [7]. Лауреат Нобелівської премії Дуглас Норт говорить про інститути як про «правила гри» в суспільстві, тобто обмежуючі рамки, які організують взаємовідносини між людьми [11].

Нині таке визначення є найпоширенішим, проте не єдиним. Так, економіст Ендрю Шоттер розглядає інститути не як правила гри, а як певні умовності, що сформувалися навколо деякої гри з визначеними правилами. Тобто інститути – це властивості рівноважного стану гри, а не властивості самої гри. Він говорить про те, що важливим є не зміст правил, а те як ці правила виконують гравці [7].

Але в подальшому, через своє широке визнання, буде використовуватися поняття інституту саме за Дугласом Нортом як правила, механізми, що забезпечують їх виконання, і норми поведінки, які структурують повторювані взаємодії між людьми [10].

Отже, можна узагальнити, що інституціональне середовище визначає активність господарювання в організаціях, на підприємствах, поведінку домогосподарств та державних установ базуючись на політичних, соціальних і юридичних правилах, які формують підґрунтя для виробництва, розподілу та обміну. Відповідно до інституціональної теорії, інституційне середовище вносить вагомий внесок розвиток та функціонування економіки, координуючи діяльність і скорочуючи невизначеність. Інституційне середовище зменшує вибір, вносить корективи у структуру стимулів, виконує функцію розподілення, впливаючи на поведінку і ступінь слідування особистим інтересам.

У теорії інституціоналізму, як правило, виділяють ті класифікації інститутів залежно від: рівня формалізації – формальні та неформальні; рівня рефлексії суб'єкта з приводу його діяльності – природні та штучні; ролі, яку відіграють в економічній системі, – базові та комплементарні. Формальні інститути включають політичні, економічні правила й контракти та поділяються на такі класи: посадові, розмежувальні, цільові, повноважні й агрегаційні. Неформальні інститути, на

відміну від формальних, містять розширені, вдосконалені та видозмінені офіційні правила, суспільно схвалені норми поведінки, звичаї і традиції; добровільно обрані стандарти поведінки. Інститути, що виникають як автоматична реакція на певні зміни в економічному середовищі, прийнято називати природними, а ті, що є результатом цілеспрямованої людської діяльності, – штучними. Інститути, які відіграють основну роль в економічній системі, вважаються базовими (наприклад, інститут власності, підприємництва, конкуренції тощо).

Комплементарні інститути – це такі, що формуються навколо базових та виконують допоміжну роль в економіці. З метою більшої систематизації інститутів, що утворюють інституціональне середовище, можна виділити їх систему, яка зображена на рисунку 1 [6].

До формальних інститутів ми можемо віднести інфраструктурні та нормативно правові інститути. Психологічні (морально-етичні) інститути належать до неформальних інститутів відповідно. Інфраструктурні інститути включають у себе банки, біржі та підприємства різних форм власності. До нормативно-правових інститутів належать інститути, які використовують функції державного та економічного управління. До морально-етичних ми можемо віднести громадські організації, центри підтримки та надання допомоги, благодійні фонди. Структуру інститутів, що входять до кожної групи, наведено на рисунку 2.

Вагомий внесок у становлення формальних інститутів робить Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів», від 1 січня 2006 року. Ним визначаються основні механізми державної регіональної політики, головним завданням яких є мінімізація диспропорцій у соціально-економічному розвитку територій; визначається черговість застосування методів впливу держави на боротьбу з депресивністю регіонів; визначається впровадження договірних засад у відносинах між центральними та місцевими органами влади на основі договорів щодо розвитку регіону. Проте коло формалізованих правил не є гарантом ефективності при функціонуванні державної регіональної політики, тому що система неформальних правил викривляється у бік корупції, нерозвиненою є організаційна складова інституціонального середовища. А неформальні інститути є стійкими до змін, оскільки можуть достатньо швидко реформуватися.

Використання інституціоналізму в управлінні державою тісно пов'язане з використанням певних методів впливу на реалізацію економічної політики, а саме під час формування формальних та неформальних інститутів. Важливим є те, що при класифікації методів державного регулювання термін «інституціональність» відсутній.

Бурхливий розвиток економіки та стрімке зростання вагомості держави у побудові та підтримці функціонування інститутів, що утворюють інституціональне середовище, спонукають до необхідності виділення методів інституціонального державного регулювання, які реалізуються через:

1. Створення структур державної влади, які реалізують практичну мету уряду.
2. Розробку прогнозів та програм розвитку економіки на рівні держави.
3. Підтримку державою економічних інститутів.
4. Правову та інформаційну підтримку держави підприємств та організацій.

5. Підтримку державою науково-дослідних економічних інститутів.

Основними функціями державного регулювання формування інститутів є:

- координаційна;
- перерозподільна;
- зниження витрат трансакцій.

Через координаційну функцію реалізується економічна поведінка суб'єктів державного регулювання та узгоджуються інтереси сторін. Правила і норми, що обмежують економічну поведінку інститутів у тій або іншій сфері господарських взаємодій, одночасно виявляють сфери їхніх дій у рамках правил, які структурують взаємодію інститутів, у чому і полягає перерозподільна функція. Зниження трансакційних витрат і витрат у сфері обміну, пов'язаних з передачею прав власності, є однією з основних функцій державного регулювання формування інститутів. Окреслені функції забезпечують упорядкування середовища господарської діяльності та зменшують невизначеність економічних процесів, сприяють економії витрат організації взаємодії суб'єктів господарювання [6].

Дуже важливу роль у державному регулюванні розвитком регіону надається організаційній складовій. Ця функція направлена на стимулювання територіальних громад та інших самоорганізацій. Однак на території України кількість функціонуючих інститутів, які займаються розвитком регіону, набагато менша, ніж у Європейському Союзі. В країнах ЄС працюють технополіси, національні агентства розвитку, венчурні фонди, бізнесові та інноваційні центри.

На наш погляд, ефективність державної регіональної економічної політики знижується за рахунок таких основних проблем:

- низький рівень прозорості фінансових потоків;
- недостатня розвиненість механізмів збору місцевих податків;
- низький рівень фінансової незалежності територіальних спільнот;
- недостатньо чітко розмежовані права і обов'язки різних гілок влади;
- низький рівень поінформованості населення;

- низький рівень розвитку фінансового ринку на місцевому рівні;

- низький рівень фінансово-економічної активності суб'єктів господарювання на місцевому рівні;

- високий рівень монополізації.

Тому, з метою підвищення рівня довіри як до значущого й основного елемента (норми) інститу-

Рис. 1. Класифікація інститутів, що утворюють інституціональне середовище

Джерело: [6]

Рис. 2. Структура інституціонального середовища

Джерело: [6]

ціонального середовища, основними завданнями державного регулювання інституціонального середовища регіону мають бути:

1. Забезпечення захисту прав власності й рівності умов конкуренції; звільнення підприємців від адміністративного тиску.

2. Зниження податкового тягаря, спрощення митної системи; розвиток фінансової інфраструктури – банківської системи і фінансового ринку.

3. Проведення реалістичної соціальної політики – пріоритет охорони здоров'я, освіти і культури, адресна та соціальна підтримка бідних [6].

Для зниження трансакційних витрат перш за все необхідно встановити чітку послідовність дій при управлінні власністю. Тому для зниження трансакційних витрат необхідно сформулювати чіткі механізми державного регулювання власністю, що повинні включати:

- відокремлення державних стратегічно важливих суб'єктів господарювання, які не можуть бути приватизованими;

- створення спеціального банку, куди будуть надходити кошти від приватизації, з метою нарощення державного інвестиційного потенціалу;

- інвентаризацію державного майна;

- створення можливості реприватизації підприємств з метою повернення державних коштів, власники яких не виконали взятих зобов'язань;

- розширення управлінських функцій галузевих міністерств з метою підвищення ефективності діяльності державного сектора.

Необхідно провести глибоку інституціональну реформу з метою подолання трансформаційної кризи, що виникла в регіонах України у процесі переходу до ринкової економіки. Тому нами запропоновано проведення інститу-

ціональних реформ на регіональному рівні в чотири етапи:

1. Виявлення довготривалих тенденцій розвитку і основних факторів, що їх визначають.

2. Обґрунтування основних макропропорцій і можливості їх зміни з погляду посилення збалансованості регіонального розвитку.

3. Виявлення співвідношення і взаємовпливу еколого-економічних, соціальних факторів і умов на збалансований розвиток регіону.

4. Розробка основних механізмів, що реалізують перехід до збалансованого регіонального розвитку.

Для удосконалення механізмів державного регулювання інституціонального середовища регіону необхідно внести такі зміни:

- провести політичні перетворення з метою підвищення ефективності політичних рішень;

- провести соціально-економічні перетворення для підвищення раціоналізації виробництва;

- проводити наукову роботу, з метою виявлення векторів діяльності, що стануть фундаментом забезпечення ефективного переходу до збалансованого еколого-економічного розвитку.

Висновки і пропозиції. На сучасному етапі розвитку економіки потреба ролі держави в регулюванні розвитку інституціонального середовища регіону зростає. З метою підвищення ефективності механізмів державного регулювання інституціонального середовища регіону доцільно внести зміни до Концепції державної регіональної політики, що сприятиме розвитку інституціональної інфраструктури на місцевому та регіональному рівнях та впровадженню новітніх технологій, які сприятимуть, у свою чергу, підвищенню інвестиційної привабливості регіону.

Список літератури:

1. Веблен Т. Теория праздного класса [Текст] / Т. Веблен. – М. : Прогресс, 1984. – 367 с.
2. Геєць В.М. Інституційні перетворення і суспільний розвиток [Текст] / В.М. Геєць // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 6. – С. 9-36.
3. Дуглас Норт. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. Фонд экономической книги «НАЧАЛА» МОСКВА [Текст] / Дуглас Норт. – 1997. – 190 с.
4. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення : монографія [Текст] / О.М. Алімов, А.І. Даниленко, В.М. Трегобчук та ін. – К. : Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2005. – 540 с.
5. Кирдина С.Г. Теория институциональных матриц: в поисках новой парадигмы [Текст] / С.Г. Кирдина // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2001. Том IV. № 1. – С. 101-115.
6. Коврига О.С. Механізми державного регулювання інституціонального середовища регіону : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». – Академія муніципального управління, Київ, 2009.
7. Кузьминов Я.И. Курс институциональной экономики: институты, сети, трансакционные издержки, контракты [Текст] / Я.И. Кузьминов. – М. : ГУ – ВШЭ, 2007. – 444 с.
8. Манцуров І.Г. Інституційне планування в системі державного регулювання економіки : монографія [Текст] / І.Г. Манцуров. – К. : НДЕІ, 2011. – 655 с.
9. Митчелл У.К. Экономические циклы. Проблема и ее постановка [Текст] / У.К. Митчелл. – М., Л., 1930. – 63 с.
10. Норт Д. Институты и экономический рост: историческое введение [Текст] / Д. Норт // Тезис. Т. 1. Вып. 2. – М., 1993. – С. 69-91.
11. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики [Текст] / Д. Норт // пер. с англ. А.Н. Нестеренко, пред. и науч. ред. В.З. Мильнера. – М. : Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 180 с.
12. Олейник А.Н. Институциональная экономика : учебное пособие [Текст] / А.Н. Олейник. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 416 с.
13. Романюк С. Стратегічне планування регіонального розвитку та просторовий розвиток України [Текст] / С. Романюк // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2008. – Вип. 20. – С. 230-237.
14. Тарушкин А. Б. Институциональная экономика [Текст] : учебное пособие / А.Б. Тарушкин. – СПб. : Питер, 2004. – 368 с.
15. Черевко О.В. Стратегія соціально-економічного розвитку регіонів України : монографія [Текст] / О.В. Черевко. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 424 с.

Бойко Е. А.

Таран А. А.

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧАСТИЯ ГОСУДАРСТВА В ФОРМИРОВАНИИ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ СРЕДЫ РЕГИОНА

Резюме

Исследованы основные теоретические вопросы формирования институциональной среды. Рассмотрены методы государственного регулирования институциональной среды региона, проблемы институционального характера, которые снижают эффективность государственной политики. Предложено внедрить ряд мер, способствующих созданию институциональной среды региона.

Ключевые слова: государственное регулирование, институциональная среда региона, институционализм, институты, государственная региональная политика.

Boyko E. A.

Taran A. A.

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

IMPROVEMENT OF STATE PARTICIPATION IN THE FORMATION OF INSTITUTIONAL ENVIRONMENT IN REGION

Summary

Basic theoretical questions of the formation of the institutional environment are investigated. Methods of state regulation of the institutional environment in the region, institutional problems that reduce the effectiveness of public policy were described. Measures that promote creation of the institutional environment in the region were proposed to introduce.

Keywords: government regulation, institutional environment in the region, institutionalism, institutions, regional policy.

УДК 338

Іртищева І. О.

Арчибісова Д. С.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ СИСТЕМОЮ РЕГІОНУ

Проведено аналіз основних принципів і концепцій логістичного управління, що стало основою для визначення стратегії удосконалення управління логістичною системою у регіоні. Автор показує, що стратегія удосконалення дає змогу побудувати модель управління логістики і є дуже важливою для міжрегіонального розвитку країни.

Ключові слова: логістика, логістична система, регіон, регіональний розвиток.

Постановка проблеми. Управління логістикою на основі її інтегруючої функції залежить від різних факторів, насамперед від рівня розвитку регіону. Логістична діяльність інтегрує усі сфери економіки, аналізує прогресивність упровадження прийомів оптимізації у міжрегіональній діяльності, показує слабкі ланки у складній та багаторівневій системі зав'язків. Неефективне використання ресурсів регіону та його потенціалу призводить до необхідності пошуку шляхів удосконалення моделі управління логістичною діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми удосконалення управління логістичною діяльністю знайшли своє відображення у публікаціях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: Є.В. Мішенін, З.В. Герасимчук, О.Д. Мороз, Н.М. Дащенко, Ю.В. Чорток, А.О. Родимченко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Після аналізу фахової літератури було виділено такі невирішені питання: немає чіткої стратегії удосконалення моделі управління логістичною діяльністю; наукові розробки та пропозиції несуть глобальний, а не локальний характер і не є

універсальними; залишається невизначений результат від застосування на практиці стратегії удосконалення управління логістикою у регіонах.

Мета статті полягає у розробці шляхів удосконалення управління логістичною діяльністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. У кожній складній ієрархічній системі є певні недоліки і проблеми функціонування. Логістична система не є виключенням. Окрім того, проблеми виникають із-за недостатньої уваги до значущості цієї галузі на міжрегіональному рівні. Для усунення цих проблем необхідний комплексний аналіз та розробка стратегії удосконалення логістичної діяльності.

Аналіз ефективності використання логістики, управління її ресурсами та потоками ґрунтується на детальному вивченні зв'язків основних категорій логістики (рис. 1).

Учасник міжнародної конференції «Індустріальні парки: можливості і перспективи розвитку промисловості», що відбулась у червні 2014 р. у Львові, О. Лозинець виділяє регіональні транспортно-логістичні системи, складовими яких є